

MA

AKTIVISTA MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
FŐSZERKESZTŐ KASSÁK LAJOS, WIEN, V. ÉV 3. SZÁM

294.

Ar. 12 korona
Cseh-Szlovákiaián 6 korona

KITASZITOTT

Parozátok határtalanba sebességem célbavonítását!
 Szüresüljétek szomjatokra a tevőség lázadását! — :
 az én gyűlöletem:
 feszültség a tobetetlenségben!!

Velem!
 a szélesmellű lehetőségek felhorkantásával
 Együtt!
 feszül ki a félénk bástyákból a vasvázak tartását:
 a megerőszkolt völgyekből
 világgá sugarazzon
 a felöltség!!

Értesetek fiatalok!
 : minden a mienk!!
 — nyársaljátok a gerendák büszkeségét ortopédgerince-
 tek girbegurbájára!
 Velem! — Veletek!
 Értünk!!

KÉPMUTATÁS

Társadalomért!
 haramia mellemre
 paposszajak vérsatornáiból ömlött
 morál szuronya!
 emberszeretők alázatossága
 nyakamrakölykezett
 paragrafusokat!
 és bestiaságom
 „derék ember“ gyalujával szögletesedett
 modorra!

Homo domesticus!!!
 A te életszelidséged
 heréltek meddősége!
 Altruizmus — — —
 : szalonok lila szagának kábulata!

Bened:
 városkarimák fogcsattogása
 bordélyok szőnyegeinek röhögése
 egymástkeringik: —
 összegöresült szívek
 életmezőkön
 : Tartalom és Forma.

A tiszta egoizmus csillogásán
 mindenütt
 Formák dzsungelének tévelyedettjei
 vakoskodnak.
 Héber! Késd el magad!

FORRADALOM

En
 megért dinamit erőszakával
 felvöltöm az aknákat:
 száguldásomon új variációk vhorásznak
 robogásomat megnyögik az utak
 s amerre csak kivetem az erők eredőjét:
 hegyeket karol a megbokrosodás!

: —
 a paloták fülei új muzsikától rémülődnek
 villámhárítók elejtik szuronyuk ég-re-szurását
 a térben vakok susorognak a robbanásban süketek
 gajdolnak —
 férfiak magukkaleibálják szopósaik elül az asszonyt
 asszonyok éles torkukkal görgetik az utcát

és együtt!
 löködjük kalóriánkat az atomok elszánásába
 és együtt!

vijjogjuk a Mozgást!
 és együtt!!
 fűjtatjuk cafat tüdönket!! : —
 Testvérért!!
 menekülésre:
 undorodott multtól!

AZ ŐRÜLT.

Az emberek licenciákból éltek.
 (A gabonahasi hajók a polipokat ettették.)
 Tölgyesek mankószárat gallyaztak.
 A hazát a tüdőbajosok tejibe köpték.
 A hidaknak derékszögbe igazították esigolyáit.
 A házak tele voltak görögtűz-akarással.
 Valami éles elme megunta a levegőt
 és az Óceánban vizet lélegzett.
 Az asszonyok eseesét bamba „drágamarikák“ marko-
 lásták.

Tüskedrót nőtt a bankok szívéen.
 Az egyetemeken fakultást nyitottak az öngyilkosoknak.
 A templomok municiósládákba pakolták szentképeiket.
 A mérnökök pontokat círköztek a vizeken
 és megjósolták 1000-nek a bizonyosat.
 Az ajtókilincseket sárkánynek eregették.
 A grófnők lyukas cipőtalpakot hordtak a mellükön.
 Az apák alá gyerekeik
 a menyországot igazították pelenkának.
 Klozetpucolók megutálták a kezüket.
 (Oh! rezedaszagu lövészárkok.)
 Egy juhnak a combja a kirakatban rángatózott.
 Kormányok a „népek“ eszire mézet kentek.
 Egy tehén a Szahara közepibe szaladt
 és bögött.
 Egyesek kovának adták el szemüket az üveghutákba.
 Egy vegyész balzsamot talált fel a megvigasztalódott asz-
 szonyok ellen.

Egy pap kiszámította a menyországot.
 A gyárosok pipereszüzei
 a fölébredt térbe eregették kanári madaraikat.
 Az idő üdékében 2 aktivista kőművi el-
 czeket embernek esutolták.

Kudlak Lajos

LEVÉL A MAGYARORSZÁGI IFJUMUNKÁSOKHOZ!

Az idő betelt. Megmutattuk magunkat egymásnak a kiteljesedett nap alatt s most beszélhetünk a szó megváltó erejével, mint testvér a testvérhez a holnap elé. Voltunk néhányan, akik embernek születünk s néhányat még emberré vertek Krisztus kinjaival a megpróbáltatások. Urak és bitangok a lemondás iszapjába akartak visszapozni bennünket s nekünk esodálatosan még láttobbak lettek a szemünk s nyughatatlanságunk előtt szétrúszálottak az utak.

Tudjuk: arcunk ma a hareba induló ember arca s megharcolt kezünkben testvér után göresösül a szeretet melege. Mert hare és jóság kell, hogy egyszemélyben erősödjének hatalommá. A kettő külön-külön csak az örültekben vagy együgyűekben hajrázhatja vagy vegetálhatja az életet. Mi már egész valónkkal érezzük a létünk és egész tudatunkkal lenni akarunk. Előttünk már egyszer kitarulkoztak a lehetőségek és a zsvány kezek hiába esukták vissza ránk a kapukat, nem tudunk többé az igénytelenség portáján megmaradni. Tul minden elméleten: ez a vérünk. Egy velünk a világ. Belőlünk a letiport életünk kiált önmagáért s ez a kiáltás mindazokkal szemben, akik a logika legvörösebb léniával is akarnak utakat mérni elénk, nem-e legigazabb hírnöke a forradalomnak? De vigyázzanak, akik felesavart lámpással lépnek a tömegek elé! Az igazság emberének nem a világot kell megváltania, hanem önmagát. Ez minden előbbre jutás alaptörvénye és ezt a törvényt a ma emberének kell beváltania.

A ma emberei a kávéházak civilizációjától és a szocialisták altruista frázisaitól még tisztafejű huszévesek.

Hozzátok szólunk, akik vagytok s mélyvízű szemeket már nyitogatjátok a világosság felé. Milyen szálmasan élettelen volt mindaz, amit tegnap nélkülöttek és ugymondottan értettek csináltak. A szociáldemokrata tanítás és a két forradalom. Akik akkor a vaktság deliriumában sodorni hagyták magukat az esetleges külsőségektől, most kellene, hogy végérvényesen számot vessenek önmagukkal. De látjuk őket, mint minden politikusok és adminisztrátorok, a tegnap álláspontján maradtak. És egyedül ti merültetek magatokba és mertek törvényt tevő konzekvenciákat levonni a balgaságos tegnaptól. Ti nem a forradalom leverői elleni gyűlölethez, hanem önmagatok szeretetéhez érkeztek el a fehér örületben.

Hozzátok szólunk tehát, mint a forradalom egyetlen fölértőihez és a győzelem jöreménységeihez.

Mert mi lenne a harc értelme, ha nem a harcok önmagát szeretése. Nyilván semmivel sem több, mint a burzsoaállam millitarisztikus erőszakszervezete, vagy mint a magyar proletárfordalom zsoldos regimentje. És láttuk, lényegükben ezeknek semmi közük sincs az ember megváltásához. Sőt, ha őszinték merünk lenni, be kell vallanunk, hogy a burzsoa regula tiranikus fegyelme nélkül a proletárhadsereg sokkal jelentéktelenebb végrehajtó erő volt az előbbinél. Ez könnyen érthető: amazt évszázados rabszolgára nevelés, önmaga meggyáult vére tartotta össze a legszörnyűbb halál elleni védekezésben, emezt, a meggyőződéses keveseken kívül, csak a zsold, ami semmi esetre sem léphetett föl hatalomnak a meg-

vásárolt ember tetteben. És vajjon ki lett volna az az erős, aki rájuk parancsolhatta volna a közvetlen és igazságos tettet, mikor még egy parancsolót sem tudtak kitermelni parancs alá szokott maguknak. Ma már minden gondolkodni tudó embernek tisztán kellene látnia, hogy proletárdiktatúrát csinálni munkádemokráciával nem lehet. Merjük bevallani magunknak, a munkásság tömegei még közel sem állnak azon a nivón, hogy feltétlenül és a legszigorubb ellenőrzés nélkül átvehessék a hatalom birtoklását. Diktatura tehát csak egyféle lehet, egyformán parancsoló erő burzsoa és proletár fölött, — mert hisz a kettő között csak helyzeti különbség van — az eszme diktatúrája. Kik a legjogosultabb képviselői az eszme diktatúrájának? A fiatalság! Mert benne még nem, mint helyzetjavító eszköz, hanem, mint cél, mint teste és lelke konstrukciója él a forradalom.

S a magyarországi ifjumunkások egy része felismerte magában a fiatalság erjét és elindult megalkotni az embert. Ő a szélsőség, a pártokba be nem rúszolható, az idézetekkel meg nem győzhető. S hogy ez éppen ma a fehér mézárúlsok idején történt meg, bizonyossága annak, hogy ők már különbséget tudnak tenni a gyűlölet és a szeretet harca között. Harcban harcra verettek le és megtisztult elöttük a saját harcuk értelme és etikai alapja. S ezeknek az embereknek, ha szóval még ki sem tudják mondani, legmélyükben éreznök kell, hogy mindaz, amit szónokaik eddig a proletáriátus harcáról, az uralkodó osztálynak beigért vörös terrortól szónokoltak, az mind csak a lényegig végig nem gondolt tudományosra mázolt frázishalmaz volt. Mert, ha nekik igazuk lenne, miben is különbözne hát akkor a vörösök harca a fehérrekétől és mi adná meg a garanciáját annak, hogy ők a győzelem esetén nem éppen olyan elvakult törvény-szerkesztők lesznek a gyöngébbek fölött, mint elődjeik voltak ő fölöttük? A proletáriátus harcából megtisztultan lép elő minden igaz ember. Mert ravasz gazemberek mindazok, akik jobbról és üres politikai demagógok mindazok, akik balról a vörös terrortól beszélnek. Terror a leigázók harci módszere; a proletáriátus magát felszabadítani és nem az ellenfelét leigázni akarja s harcából ezért már eleve hiányzik a terrorra fajulás lehetősége. A burzsoázia harcra indítója a felebarátjának ember számba nem vevése, amelynek megnyilatkozási formája végeredményében a gyűlölet, a proletáriátus harcra indítója a mindenki életbe segítése vagyis az önmagában fölismert ember szeretete. Itt jutoitunk el ahhoz a ponthoz, amely ma és éppen az ifjumunkásság fejlődési szemszögéből mindenek fölött a legfontosabb.

Látni lehet, hogy azok, akik nagyon okosan észrevették azt, hogy a proletáriátus forradalmát szóról, szóra nem lehet még egyszer úgy végigcsinálni, ahogyan azt Magyarországon már egyszer megcsinálták, azok a kevesen is most keresztutához értek. Egyik oldalukon még verekszenek a forradalmat „csinálni” akaró politikusokkal s a másik oldalon már tátognak feléjük a holdevő ideálisták aszkéta karjai.

Fiatal emberek, vigyázzatok!

Amint tulleptetek a pártok konzervativizmusán, röhögjétek pokolra a minden fizikai nyavalyánál veszedelmesebb lélekfertőzőket, a szépszakállu tolsztojánusokat, teozófusokat, gnosztikusokat és krisztianusokat is. Ők alszanak és nincsenek jelen a ma vajudó életében. És a ti szátokban nem szabad, hogy a szeretet igéje a passzi-

vitás ígérvé váljon. Értsétek meg, hogy a szeretet nem egyenlő az altruizmussal. Altruizmus csakugy az ügyefogyottak mentsvára, mint ahogyan a demokrácia a könyöklők és stréberek szabadalmazója. A ina embere a tett embere. És minden tett rugója az egoizmus. De nem a burzsoázia és nem az apák hatalomföltő önzése, hanem a tradíció — mindenki által elnyomott friss erők lendületbe kívánczása. Ez az egoizmus a szeretet legtisztább formája. Mert a bennünk élő ember tudatos szeretete egy a világ szeretetével s ezért ennek a szeretetnek, szemben az aszkéták passzív lemondásával, eslekednie kell, ha valóra akarja magát váltani. Ti, akik az eddigi rabszolga emberiség minden kinját kinlódjátok végig lemorzsoló napjaitokban, megtalált jószágokban felelősséget hordtok a világ sorsáért, mint ahogyan az anya méhében hordja gyermekét. Ki nem tud az anya fanatikus szeretetéről és ki kételkedne abban, hogy éppen ő az, aki minden harera képes a gyerekéért, vagyis önmagáért, akit a gyerekén át megszeretett? Az ő szeretete, mentesen minden evangéliumi igénytelenségtől és szocialista pátoztól, egyenlő a legtisztább felelősségtudattal. És ez a felelősségtudat kell, hogy ikerestvére legyen a ti szereteteknek is. Mert enélkül a felelősségtudat nélkül nem szeretet, hanem gyanus semmittevés lesz a szeretetek és az öntudatra ébredt nép előharcosaivá erősödés helyett a megint nélkülöttek, sőt a ti sőhajtozásaitok ellenére is kirobbant forradalom külön-céivé szomoródtok.

Szeretet és tett, ez a két ige a kor jelszava.

Es bennetek kell, hogy ez a kötelesség megtalálja a teremtés egységét. Mert külön-külön egyik sem jelenthet kivézető lámpást az elmerült utakon. És csak az szeret igazán, aki ha ugy kell és most csak ez az egyetlen lehetőség van, közös princípiummá is tudja emelni a szeretetét. És itt közös a ti felszabadult embersétek a felszabadulni akaró proletariátus sorsával. Aki eljutott odáig, hogy szereti önmagát, az eljutott odáig is, hogy szereti a társait. És el kell jutnia odáig, hogy ezért a szeretetért eslekedni is tudjon. Az időben így materializálódik az absztrakt fogalom: passzív szeretet és aktív szeretet. Az előbbi élete már lehasználódott a fakirok köldöknézésében és az istenhívők világlemondásában. A ti szeretetek tehát, mint az emberré levés egyetlen alapja, csakis az aktív szeretet lehet. Ez a ti felismert életformátok és nem szabad semmiféle erőt megtüromtök magatok fölött, ami ennek az életformának a kiteljesedését gátolja. A ti életetek kifejlődését gátló erőnek ma reprezentatív képviselője a rablókereskedelemre berendezett és a gyűlöletben erős burzsoázia. Lássatok tehát tisztán, mert elérkeztek sorsotok fordulójához! Számotokra csak egy út van, a harc útja, amely a felszabadulni akaró proletariátussal együtt elvezet benneteket az ideálhoz: az igaz emberhez. Vigyázzatok, mert azok, akik minden harcok tagadását papolják a fejetekbe, azok a lemondást diésőitik és igénytelenségükkel megölik magukban és bennetek az embert. A mai pacifizmus a polgári individuum halálfelelmének szülötte. És értsük meg, hogy ő még ma sem annyira az öléstől, mint inkább a saját megöletésétől fél. Mi közösségek lehetne hát nektek azokkal, akik a maguk megmentéséért a szeretet malasztjával akarják rabszolgaságba felejtetni a ti felkivánczó életeteket. Ha ti megtagadjátok a fegyvert, vele együtt tagadjátok meg a szeretetet is. Fölöttük és fölöt-

tetek nem lehet egy mértékkel mérni, mert az ő harcuk soha nem volt egyértelmű és egyértékű a ti harcotokkal — az ő fegyverük őt, a ti fegyveretek föltszabadít. És a ti harcotok, mint az elnyomottak harca, az életvonalak kezdetéből nézve tulajdonképen soha sem offenzív, sőt a hatalom „erőszakkal” való átvételének idejében is defenzív, mert ti akkor sem mások elnyomására, hanem önmagatok föltszabadítására törekeszték. Ez a tett pedig az önvédelem kötelező tette. Es ha elfogadjátok azt, hogy a ti sorsotok egy az összproletariátus sorsával, akkor harci álláspontotoknak is egyenlőnek kell lennie az ő diktatórikus álláspontjukkal. Ennek az állapotnak a megteremtése csakis fegyveres erővel érhető el. Bemetek pedig törvény az előbbrejtés.

Választás tehát nincs!

Kezdetben vala a tett.

Es nektek el kell érkeznetek a megváltó tettehez!
Wien, 1920 május.

Kassák Lajos

HUMANISTA ÉNEK

Hajnalos este volt.

az ég megfeszült melle alá virágos erdők heverték,
fent a lelancolt meteorok átbirkoztak egymáson.

Hidak jajgatva fellétráztak a magasba
örültek felfutkároztak és lesirtak a gulázó szurokba:
börtönök sisakján széttrombitált az ének:
rabok lobogtak az izzás esővében.

Befagyott patakok hátukra esusztatták a szegények tüzelőjét,
aklkból kikanyarodtak az emberes nyájak
a gyárak tűzfalain maró színek ragyogták: Testvérek!
s a gangok elején a füstölő konyhákban
az asszonyok kürtökbe tépték a falakat.
A férfiak szemén az értelem akáca virágozott,
mérnökök jöttek

sárga tógákban, a körzők rubint szögélből

orvosok jöttek csodaszerekkel

házak megnőttek a forrásos tisztaságba és összekertesedtek
s a gyárak medencéiben barna gyerektesteket dobáltak
egymásnak a sulyozók.

Vicsorgó mágnesek iramba kapták a hieegő vonatokat
városok szája fölé zászlózó városok szinesedtek:
az elektromosság aranyán eléjük feküdt a közelség.

Társaim!

ma még idétlenek és alázatosak

az öröm esörgője perog a napban! —

mert az idő teljesedését hirdetem azértis!

az egymásfelé menetelő seregeket

a megbabrált agyvelőt

a szavakhoz érett magatokat

a bőség szaruját

s a világ megkertesedését.

Barta Sándor

PRÓZA 15

Az ajtók keresztje alól elindultak. Láruk ütemére megfordultak a csillagok.

Lányok karja a holddal játszott.

A házak hidegszáju társakat gurítottak közéjük és futni kezdtek a torny-órák mutatóival a fityülő kémények és a föld kinyílt szája elé.

Szemüket fekete karikába zárták.

Aztán elindultak a lovakkal a mélység felé.

Az utak alá görnyedtek. Tenyerük égő szemét a fejük fölé ültették.

Csillogó vasakat simogatott a kezük.

Hat óra!

Az egyik melléből furók szaladtak a köveknek.

A másik szájából jelző zsinórok futottak a föld felé.

Valaki új utakat keresett és ezüstkalapács beszélt a kezében.

A lovak vizért sirtak.

Egy fiatal hatalmas gyöngyöket gurított a kosarak felé.

A szén!

Testük az anyaggal verekedett.

A csákányokat!!

Szemük a mélységet mérte.

Lámpást!

A kövek előtt térdre ereszkedtek. A mozdulását várták.

Már csillog!

Testük feszült, hogy fölül maradjanak.

Egy... kettő!

És esöpögő homlokkal imádkoztak.

Mert látták.

A síró utcákon sápadt fejekkel futkosnak az asszonyok.

Egy öreg fölött megállt a balta.

Hiába tépdeste szeme elé a mellét csak a fekete köveket látta.

Jaj!

A szemeim!!

Valaki a másik uton nevetve futkosott.

Enyém a legnagyobb!

De a hang tovább könyörgött.

Nem látok!

Egyszerre mindenki a szemét kereste.

Testvérek!!

Ijedt lámpások futottak a hang felé. Megtalálták a két hideg golyót.

A szemeim!!!

Valaki a mellét verte.

En... En... En...

Hiába meredt a hang után.

Nem látta őket.

Gyujtsátok meg a lámpákat!!!

Fölsirt.

A lámpákat!!!

Valaki a vállára emelte. És vitte a fekete golyókkal a nap felé.

Ujvári Erzsé

SZABADULÁS

Utolsónak legyűrte a kedvét és nekicihelődött az éjszakai utnak. Otthagyta a kertipadon egész napját, veszekedését, a kollégáit, a professzorokat, rugósan megszabadult tőlük és csak az utolsó napsugár esiklandozását a házak szélein eresztette magával.

Mire kiért a ligetből, úgy érezte, egyharapásra beszürpölné az egész világot.

Tépázott tavaszeste volt, a ligeti bokrok füszeresen nyögtek, a villanytelepen rövidzárlat, megvakult a liget, a városka, a házak, a komondorok, csak az ő két szeme lámpázott magának világot. Veszettül átszabdalt virággyvakat, husos rózsák porcogtak el, gyöngyvirág sikkadt szét. Lesz még itt tiprás — gondolta — belevágunk, ha addig élünk is.

A hold nagykomolyan kázmálódott bölcs nagyképiséggel. A csillagok serénykedtek. A toronyóra most veri a tizet.

Átment a hidon. Beleköpte az utolsó esebb szomorúságát is a vízbe. Keresztülmentette magát a városba és gyors nekibuzdulással elkezdett talpalni. Ugy járt a flaszte-ron, mintha gumuiból volna, nem érzett semmit, a korgó gyomorát, a lyukas eipőjét, a lepattogzott életét. Főlnézett. Legfelülről harcosan fenyegették a várost a templom és a gyárkémények. Minden belénkzakatol, mindent mi szívunk fel, a házakat, az embereket, az életeket, a tavaszt, minden hiába. De ő rájukpeckelte a szemét és tudta, hogy ebben a pereben biztosan és páncélozottan megpofozhatná őket. Semmi kukk. Ez az én óram. Tobzódott, reszketett, kivirtott, ünnepelte:

En! En!... En!...

Nyálás polgáremlerek felosztogatták a holnapot. Üzletek, szállítások, panamák, alamizsnák repdestek.

Elhájasodott házakban szüzek takaróztak neki a tapadó feketének. Paplanok verejtékeztek, kőszia szusszanások szálltak. Ő besurrant minden házba és megrabolta a nyárspolgárok emésztésutáni kéjét. Ráfeszült a padmalyokra és kikandikálta az izzó lányszobákat.

Ma éjszaka ő az ur a városban.

Csatangolt, mintha semmi dolga sem volna. Ráér egyig. Hadd szinesedjen minden. Azután ugys kár. A kisöcse addig ugys belevész vérvérő kanyaróba, a testeeskéje összesül, a szája szögletén kilobban a tarajos hab — a dagadó emberek addig ugys összeülpednek és fűrészesen aprózzák az éjszakát — a lányok addig ugys elfujják a világot és legfőljebb azon tanakodnak, mivel festik ki holnap reggel a szemük kékremeszelt alját — a gyárak addig ugys erőt gyűjtenek hajnali ujult kőpülyözéshez... Holnap reggel kezdődik az új világ.

Egyáltalán lesz-e holnap reggel? Hátha nem. A nap megfulladt a folyóban és most minden megállott. A kaka-sokat tegnap este kisütötték pecsenyének. Minden leállt. Mindenki alszik reggelig. Holnapig. Mindig. Csak ő kuncso-rog a hidegleléses utcákon.

Az óra tizenegyet ütött.

Ostobaság. Minden szimbolum, kép, lát — realitás, test csak ő. És még egy: hogy a kisöcse ágyán most hancurozik játékosan a halál. Nem izgatta, nem érdekelte, vagy csak annyira, mint a petróleumlámpás, ami kibökött egy földszintes házból.

Jókorgyótt eszmélettel fölérzett mindent. Ugy ahogy tegnap este kigondolta, kiteremtette. Őt az emberek ledön-

gölték vermek színéig, maga teremti föl magát új lendületre. Az életét is magának köszönheti, hogy másodsorra kiformalta.

Tűzfalak dőltek halomra, ablakokról pattant le a keresztfa, kapuk vasabroncsa lemállott.

Kanálisok a toronyig ágaskodtak, elhullajtott bánatok páráztak, egy engedtelenség miatt kivégzett katona rendetlenre lóbálta a háztetőket.

Pincelakások hunyorogtak, meszesgödörökből dögölt macskák szőre cikázott, a vasúti hid gerince megcsuklott.

*És minden pompásan zsongta felé az anarkiában;
Te . . . Te . . . Te . . .*

Éjjeli kávéház tükröablakának vörös takarójáról rávicsorgott a pofacsontok közé barázdált képe. Nem hagyhatja, szétpukkantotta és így cepekedett tovább végtelenbetorzult arcával. Már kilibeggett a városból és mert éjfél is elmúlt, elindult a temető felé.

Még megkongatta tréfából a rémületet a város fölött és mulatott, hogyan ugranak ki az emberek fehér alsókban. Nem bírta nézni a gyászos kőkeresztet, cégtáblákat, szobrokat, nevetésre csiklandozta. A föld hónaalját simogatta, esztendőre ilyenkor kikél benne a nagy nevetés.

Már horpadt mezőt járt, harmatos füveket sodort körbe. Szétzamatolta a levogót, csürök zizegése jólakottra simította gyomrát. Semmi bánat, semmi gond.

Alvó madarak rikkantak fel.

Istenesen kimulatta a fakutyás kedvét.

A városvégi ház. Egyszemű szuró Cyklops. Éliás zsidó mécsvilágnál számolgatja a pénzét.

A kapuajtó megvakkan.

A hupás udvaron kihuzta a kést, nadrágszijon nyisztautott végig, a szutyköt szedte le.

Belökte az ajtót.

Mehetünk!

Éliás becézte a pénzeit. Az arca sunnyogóra huzódott. Nevetett.

Aztán nem volt feje. Eltűnt. De a fejetlen törzs tovább is nevetett.

Elfordult tőle. Arannyal degesztette a zsebeit. Az aranyokon a király képe szemébevigyorgott.

— Mit akarsz, rothadt? és megrugta a röhögő törzset — rajtam mulatsz?

De a test tovább is nevetett.

És erre körtáncra perdült minden. Az asztal pökhen-dien végignézte, a képek majd megpukkantak, a lámpa rengett a kacagástól.

Földhözvágta a lámpát.

És ekkor elsötétedett minden. Érezte, hogy borul el belülről.

A sötétség jókedvében elkurjantotta magát.

Nem bírta el. Kirohant!

A fölbizsergetett mező nyílalást kapott a jókedvétől. És egs erre ráchezedett minden jaj. Ő felhangolt mindeket a maga színére, de minden beléhömpölygette a maga szomorúságát.

Kint minden mulatott, kacagott, élt és benne mázsák nehezültek.

A tagjait tornyok buja peckelte póznásra.

A fejében utak gyötrelme tengett-lengett. A talpához ragalt a földnárges és ő emelte az egész földet.

Homlokán a bánatot roskadta.

Minden bonrott, ezüstcsengők pendültek, virágok, állatok, madarak, a május, a csöszök és a madárijesztők

bacchanáliát jártak.

Futni kezdett.

Kiért a sikról.

Hegyekben volt. Masszásan tömbültek bele a keze emelintésébe, a lábai sodrába, a szája lihegésébe. Méter-mázsás levegőoszlop barrikádozta körül. Az is csengett a kacagástól. Ő meg a nagy öröm közepette csak tátogott, szárazravetett hal.

Harsonázott a hajnal. Rózsaszinben bujálkodtak a halmok. Szírmok reggelt csilingeltek.

Rohant már.

Nem birom. Megfulladok!

A szemei megmeredtek. Az ujjai lécesen döfködtek. Ember.

Te kiszivárogtattad a dolgok bánatát. De a természetben mi sem vész el.

Én benned vagyok és te bennem.

Hegyek zengenek és a te szájad modulálja hangokká.

Vizek folynak és megcsobogtatják füledet . . .

Fák sirnak és benned sötétlik el az ablak.

Virágok tavaszt fecsegnek és tükrödről elfoszlik a köd. Látod!

De tebelőled kikiváncozott ez élnetlenség és üres lettél.

Űr pedig nincs.

Nincs semmi, csak te. Virágok, füvek, fák, házak, utcák, gyárak, templom és az utszélen: TE!

A gyárak ma nevetve kürtöltek munkát.

Templomok kupolája ragyogott a vidámságtól.

A cégtáblák lehemperegtek a derékfájdító kacagástól.

Itt is! minden! minden!

Folyton nehezebb és nehezebb lett. Benne busult az ember.

A város.

Emberpalánták kászálódnak. Éjszaka telebabonázták őket és vidulnak a hajnali ködben.

Nyügös kereskedők elégedve ébrednek harácsolásra.

Álmatlan lányok nevetik az éjszakát.

Tovább! Tovább!

Az első utcasarkon megspékelték a tornyok.

Szájába ereszkedtek a gyárkérmények.

Két lábánál fogva kifeszítette a kétoldali járda.

Most kel a nap. Képfőára zötyköl a fenenyagy ujjongástól.

Tönkrevakította a fény.

Egy rendőr állott eléje. Megfogta.

Ertelmetlenül bámult.

A kisöcsém . . . orvos . . . én

Tovább nem bírta . . .

A hóna alól kibukkant Éliás véres, mereven kuncogó feje.

És ekkor egyszerre kiszakadt belőle minden és kipukkant az édes, szabaduló nevetés.

Kaltsár Miklós

Akik közülünk az abc egyszerű betűivel jelzik írásaikat, azok valahonnan az ablaktalan cellákból, pincék bűvőiből küldik errefelé „reménytelen” sorsukat.

ÓDA EGY SZERECSEN FIUHOZ

Testvérem
trópus
Ki meztelenül heversz
délen vagy északon
a Nap rádejti szemét
heversz
a zengő pusztákon
esőndben
és a tevék
hűsége nyelvükkel megnyalják a talpad
vagy harsogva
magadat hirdeted
és a Máriák
buja testüket ringatják eléd
eléd
Ki az új egyenlítő izzó homokjában
állsz és nevensz
és vézna istenek térdelnek előtted
és állsz
körülötted az évszakok táncra kelnek
és tengerek indulnak egy esőködért
míg én
itt
Budapesten
elvakult cellában
énekellek
ő testvérem
trópus
vásárok miseruhájában
te állsz
és nevensz.

D. D.

BALLADA

Emberek a gyárakban, műhelyekben, dolgozószobákban.
Fületek nincs. Szemetek nincs.
Pedig alattatok dühöng a föld.
Fölöttetek lázad az ég.
Csillag hull itt is, ott is.
Zuhogó fényben, kinlódnak az Éjszakák.
Véretek partjairól
Más és más álnok csodálkoznak a hegyek fölé.
Mert a visszajedt szemekben
Ott kuksol a Réműlet.
Fülmeredt gátakon tornázik a Halál.
Tornyokban rettenetesek a harangok.
Temetők szájaznak.
Csontokon nyerit a szél.
S a Borzalom gurítja szét a lelkeket.
Mert a leesett horizontok közt
Gazdátlan a Sors
És elveszett a Négzet.

Hercz György.

1919 ÉPOSZ

(Az új költőknek ajánlom. Legyenek könyörtelenek a jószágokban és gondoljanak a lemészárolt emberekre, akik a magyar földek és vizek alatt fekszenek ma vérző nagy rózsákkal a homlokukon.)

I.

Milyen vándorok vándorolnak!
Történesek láncot örvénylenek a kék sátor alatt.
Ó élet. Megélés. Fölélés.

Ezen az estén vérző szemekkel bámészkodtak a csillagok. Falvak decembersubák alatt aludtak, városokban tarajos madarak esikorogtak a kéményeken és sokan épen most találták meg magukban az embert.

Egy házat meglóriázott a holnap.

Az anya esalados boldogsággal készítgetett. — Kinek kell még? Kinek kell?

S a két fehér keze sétáltatta a tálakat.

Nagy karoslámpa vérzett le a plafondról.

Az emberek búsan görbültek a fehér abrosz körül. Kanalak harangoztak. Valakinek néha elmorzsoló szavak estek ki a száján.

S az anya hajtogatta a reményeit.

— Hadd! — mondta az apa. — Hadd csak... Lassan mindenbe belefásul az ember.

A legfiatalabb lámpácskát hűmögött át a pelyhességén.

— Nagyon elfogultan nézed a dolgokat!

— Igen, igen. De nekem mindig igazam volt. Ugy érzi az ember, valami számum jön a világra s lassan valannemiyen megdöglünk alatta még mielőtt...

Az anya hirtelen belerémildözött:

— Urísten s az a szegény gyerek!

A két kamasz egyszerre:

— Annak van a legjobb dolga!

Az öreg szemek barlangosra nyitódtek.

A négy ember egyszerre nem értette egymást. A lámpa egyenletesen dolgozott s mintha vakító ködök gyapjaztak volna föl a szoba sarkaiból. Átérhetetlen távolságok ásitottak közójük. Kint esni kezdett az eső. Az anya belerimánkodta a esőndbe:

— És ki tudja, ő merre van?!... Emlékszel? Tavaly ilyenkor már nála voltak a melegítők. S most abban az átkozott jégországban.

— Eh!!

A fiatalok nevettek.

— Kihuzhattam volna, mint ahogyan amyi más apa kihuzta a magáét.

A szél rádobolt az ablakokra az esővel.

A szavak még egyszer-kétszer mondatokba esikorodtak. De olyan nyomasztóan fáradt lett a szoba levegője s a perspektivák bizonytalanul kitágultak.

Vége a vacsorának. A eseléd. Az anya dirigál neki, a férfiak szivaroznak.

— Komisz idő volt ma!

— Komisz.

Csönd.

— Hoztak valamit az ujságok?

— Semmit.

Anya a kályha mellé ült egészen magába merülten. Csak a gödrös kis szemei világítanak. Különben semmit sem árul el a lázas belső életről, ami így esténként fel-

nyüzsög benne. Kezeit összekapcsolja, fejét leejti s mintha hajóra szállt volna... most lehetőségek, gondolatok, messziről felsóvárgott víziók nyílnak meg előtte. Néha fölemelte a szemét: a három ember messze, különösen ül az asztalnál. Fáradtság és idegenség tárváz az arcukon s ő most magába emelte őket a nagy, bizonytalan utakra. A negyedik felé. Végtelen hómezők, otromba, összeijedt városok, szakállas haramiák és megint a hó, a jég, a hó s egy árvánmaradt emberrel a végtelenben.

Valahonnan a távolból belekéselt:

— Talán aludni mehetnénk!

Az apa unottan nyújtózkodott.

Tízet zengett az óra.

Az anya mintegy utána mondta:

— Mehetnénk aludni.

A fiatalok megkivánt pávás lányokat sétáltattak ki a szemeiken.

— Aludni! Aludni!

Az eső még mindig verte az ablakokat.

Es egyszerre a cseléd az ajtóból:

— Vendég! Jézusom, milyen vendégünk jött!

Mint holmi masszív keretben, egy szakállas ember áll mögötte. Az elülről, hátulról űtő világosság szobrosan kiemeli, esodálatos, hogy megszólal:

— Anyám!

A csönd üveggé dermed.

Aztán valamennyien:

— Fiam.

— Testvér!

— Az apa sárgán gyökeresedett. Mintha nem értette volna át a helyzetet. A kilódult karok pántosan összecusukódtak előtte, szavak tüzeiket pattogtak, az idegen mosolygott, az anya rákulesolta a boldogságát.

— Tudtam! Ó szentem. Mióta láttalak már jönni az álmaimban!

Mikor az apját köszöntötte, úgy érezte, mintha az valami langyos, undorító vízből adta volna át a kezét.

— Nagyon lerongyolódtál!

Az anyja bábosan megforgatta:

— Majd holnap! Jaj gyerelem! Nézd meg majd holnap apja...

A szakállas ember csak azt mondta:

— Hiszen nem bálból jöttem.

A cseléd már esőrömpölt a tényérekkel.

— Erdekes — mondta neki az ember. — Négy éve... S maga olyan meleg körülöttem, mintha a jó öreg kályha mellé ültem volna le.

Az anyjához:

— Meg van még a kályhám?

A felbolygatott emberek veszendőn kevesen lettek a szobában.

Szinte materiális vermek szakadtak föl a székek között. Mindenki beszélni akart és mindenkinek tétovázás ragasztotta a nyelvét.

Csak néha a két öccs áradt föl bolondosan.

Csak néha az apja ropogtatott felé valamit a fogai között.

Szögletes mozgással evett.

— Hogy megismeri az ember inya a régi izeket.

S a szakállas arca elszélesedett. Belenézett az elbámult szemekbe és mosolygott. Most azt hitte, egészen megmutatkozott s a többiek tüskés bizonytalanságkoszorút láttak a feje körül.

Fiatalabb öccse hozzá tapogatott a kérdéseivel.

Az mondta:

— Dolgozni jöttem.

— Dolgozni?

— Dolgozni az emberekkel az emberért!

Az anyja elesodálkozott szájjal uszott felé az asztal másik végéről:

— Drága megtalált fiam!

Belecsordult a végtelen lamentálásba. De ezeken a szavakon érezni lehetett, hogy valahonnan túl messziről indultak el s most célirány nélkül tévednek át a dolgok fölött. Nézte a mosolygós embert s mintha vastag falakon akart volna átlátni, a lerongyolt katonagunya alatt, a bozontos szakáll mögött a furcsa figurában: kereste a fiát. S várt, valami esodára várt, ami egyszerre kaput tár előtte minden titokzatosságba.

A cseléd gyujtófával, szenesládával riszált át a szobán.

Kint még mindig esett az eső.

Az apa elétette a szívartárcáját:

— Mért nem borotválkoztál le valahol?

— Ne vetesd le! — mondta a fiatalabb öccse. — Olyan vagy, mint valami próféta.

Az anyja rádobta a szemét. Aztán hízegősen:

— Kiesit furesa vagy, gyerelem.

Leejtett vállakkal mosolygott.

Fáradt volt, alig értek hozzá a szavak. Amit felett vagy kérdezett, átérzetlen mechanikus munka volt az eszében. Tragédiás hosszú vergődések és lét álmatlan csatakos éjszaka sirt föl az idegeiből. Mint valami testébe fogadott nagy otthoni ajándékot már érezte az átfűtött szoba jóságát, a feltört lábainál vetett ágyat s most szétfolytak benne az emlékek kéken és puhán a gyerekségéről.

Fölkelt és asszonyosan lörszölte a kezeit.

A többiek és készülődtek.

Ejfélt volt.

Az apa egész jóságával:

— Ki tudja, mit hoztál magaddal. Ne vidd be ezeket a rongyokat.

Az öccsei nevetve végigmustráltak.

— Fáradt vagyok — mondta. — Nagyon fáradt vagyok.

Az apja még beszélt.

Az anyja esókkal készült felé az asztal körül.

— Jó éjszakát!

Tompán, csakugy kihulltak belőle a szavak, de mindenki látta, mikor kiment, megint mosolygott.

A szoba, mintha valami hajós ringásból most egyszerre nyugalomba esett volna.

Mi volt ez?

Akik bent maradtak, azok körül bátorítóan összehúzódtak a falak.

II.

Ablakok felépislogtak, butorok rálehelték az öreg életüket.

Tér és idő felsufolódott benne a pillanatban.

Vetközödött. Lehorgadt fejébe visszajött az élete: emlékek, napok, évek. Harminc esztendejével végig hordta magát Európán, Ázsián s tele volt bajokkal és kívánságokkal.

A másik szobából még átfolytak hozzá a hangok

Figyelt. Aztán befalazta a esőnd.

Az ágyyszélén kék pénzlepedőket karmolt elő a köpönyegéből.

Gondolatok tornyokat ellettek a fejében.

Kétség. Erő. Félelem.

A pénzt ravaszul beleágyazta tátogó eszímáiba.

Fülett a esőndre és ráijedezett a falakra.

Világok zuhogtak át rajta percek alatt.

Székek felvillázták a ruháját, az ágy alá feküdt, mint valami fehér anyaállat.

— Boldogság!

A fölhizott eszímák komondorosán várták a feje fölött.

Ezek voltak az éjszakái:

A levérzett történések újra történnek benne. Egy ellenforradalmi puccs Moszkvából, ahol megtalálta a sorst s azóta tudja az életét. Valamikor gyerekkorában egy kapualjából látta, amint a csendőrök belepuskáztak a sztrájkoló aratókba, a megriadt szemek akkor magukba koporsózták a düh és a rémület mozgásait, megcsapolt embertesteket porbacsuklottan a merőleges nap alatt s most a kozákok győzelme az egyik forradalmi csoport felett.

Ó élet.

És ezek a történetek kilombosodnak belőle az éjszakákban. A tegnapok mává borzadnak s épen, mint gyerekkorában a ménköves viharok, most úgy fáj bele az elkásásodott esőnd.

Emberek. Emberkék.

A levegő üvöltésbe szakad.

Indigó-szintű fejek kivacogják a fogaikat.

A lámpa zsoltárokat sereg s a vérszeplős falak hanyatvágódnak a bosszuállók előtt.

És újra emberek és emberkék.

Valaki fejetlen győző vállá közé emelte a legnagyobb aratógépet.

Megmutatkozott utak árvaságban zokognak.

Csak a jaj, a düh és a köny maskurázik vörösben.

Csak a düh, csak a jaj, csak a köny.

És az áradások járnak ki-be az alvó szemekben.

Rángások gyötrik a testét. Szenved. Amyira intenzíven, hogy ez a fanasztikus pokol minden porcikájába beleeszi magát és a szenvedés utóizével ébred bele a nappalokba. Mint az alkoholtámor után a düh és az apátia piugálja életesre az arcát.

Nagy, veszejtő szomorúságok csiráztak benne.

Reggel friss, jóságos szagokkal az ágya szélére ült az anyja.

A befolyó nap végigesatornázza a padlót.

— No? — kérdezte az anyja — Istenem, milyen nagyemberesen tudsz nézni! Ugy emlékszem, mintha gyerekek lettél volna, mikor elmentél.

A fáradtság még nem hullott ki a csontjaiból.

Hallgatott.

— Én nem értek hozzá, de gondolom... a te életed nagyon meggazdagodott.

Nyújtózott.

— Meggazdagodott.

A eseléd behozta régi ruháit.

— Milyen más leszel egyszerre!

Az óra nehezen járt, mintha üveget libegett volna.

— A ruha?

A beszéd gyöngé kiszámított fonalakban gombolyo-

dott az anyához és vissza. Szerettek volna nagyon közel jutni egymáshoz s valami idegenségek közéjük rácsóztak.

Egy óra múlva megint együtt voltak. Távoli dolgairól kérdegetett az anyja. Melegen körültagogatatta magát és belőle is kipatagzott a lélek. Az anyja sugárzott.

— Mikor még aludtál, sebhelyeket láttam a kigombolt melleden... Sohasem irtál nekünk a sebesüléssedről. Pedig mennyit aggódtam.

Legyintett.

— Semmi! Nem a haretérről van.

— Ott is bántottak benneteket?

Hogyan adja ki magából a magyarázkodást. Az üveges szemek néztek rá szomszjasan, de körülöttük árnyékozott az öreg értelmetlenség.

— Eh, azt nem lehet csakugy elmondani! Ott sok volt a vér. Fialat legények és apátikus öreg parasztok vére. Kenyeret akartak s a kozákok puskái végig döntögették őket a prospekten. Vörösre mosakodott a hó s a börtönök telezabálták magukat az életben felejtettekkel.

A fogai összecsiszorogtak.

— Ott! Ott!... A mellem? Mi ahoz képest az én mellem.

Felállt. A lakkozott butorok megtükrözték a figuráját. Kint valaki teli szájjal nevetett. A padló szárazan sirt a hideg világosságban. Aztán:

— Az én mellem! Ott, ott emberek vannak!!

Nem tudta megmutatni, amit akart s ahogyan azt egyszerűen szerette volna.

Az anyja hízkelőn pillogott:

— Majd elfelejted no! Elfelejtetted. Kinek niesenek bajai az életben... És mégis.

— És mégis! Igen... azt hittem, amit én nem tudok elmondani te, azt is megérezed, mert az anyámban mindannak fájni kellene, ami a világnak fáj.

A fiatalabbik öccese lármázta be magát az ajtón. Mintha valahonnan leestek volna, bizonytalanságba dobant a szívük.

— Eljössz a bank felé?

Messziről:

— Szép idő van... jó lesz.

Az anyja ide-oda tipegett:

— Mégis csak azt hittem, hogy leveteted. Mit szólnak majd, ha ilyen füresán, szakálasan meglátnak?

Elmentek. Az öccese karonfogta az utcán. Szinte maga fölé póznázta.

A nap hideg arannyal verte a várost.

Eldobott gesztussal:

— Látod? Ugyanaz a rothadás!

Értelmetlenül ráhümmögött.

S a fák, a házak, a nagy deszkakapuk ismerős ábrázattal jöttek a szeméibe. A csatornák torkából farkasovány kutyák ugattak. Fázós, suta emberkéket tologattak az összekeresztezett utcák.

Az öccese darálta az újságját.

— Estére el szeretnék menni a pártba — kondult föl belőle váratlanul. — Vannak ott ismerőseid?

— Egy táskás ember cepelte magát feléjük. A szemek kigolyósódtak. Mintha vigyorgott volna, de csak egy örökös kiismerhetetlen grimaszt mutogatott. Mikor eluszott:

— Több mint egy éve dolgozunk. Örülni fognak neked.

Kiléptek a térre.

Kofák sátoroztak körülöttük. Sárga jégtükrök között, fölszart ormánnyal térdelt a templom. Csönd. A mély utcákból bibliás asszonyok gombolyították ki magukat, át a bibliás hidegsárga világosságon.

Szétáradt benne ez az élet.

Megterhesedett. Elszomorodott. Emlékek ütötték s ami még össze tudott volna rokonulni ezzel a megáporodott fészekkel az most lassan elégett benne.

— Majd együtt! — mondta, — Holnap fölutazom a központba; aztán megpróbáljuk ezt a parlagot is bevetni.

A bank előtt megvárták a harmadikat.

Órák vágtattak el fölöttük, tervek erdősödtek a perspektívában.

S a három testvér véren és törvényen túl összetestvéresedett.

Este együtt mentek el hazulról.

Hátukon vitték az öregek könybe esett szeméit. Otthon? Otthon! Beszéltek róla aztán tuzörögtek rajta.

— Sokszor gondoltunk felétek. De csak kínlódik az ember ebben a pocsolyában.

A másik is:

— Hareről fecsegnek de, ilyenkor mindig a szópósaikra gondolnak. Majd ők! Es mi volt eddig bennünk is? Egy lépést se előre!

A harmadik ember nyitogatta őket. Mosolygott s a hangtalansága, mintha magára ölelt volna mindent. Kicsi lámpások áskáltak az estébe s a hideg pengett a térben. Gondolatok meghaltak, gondolatok születtek. Magához érkezett s azt mondta:

— Mit akartok? Bérjavítást, mintha nem az lenne a munkás baja, hogy egyáltalán bére van!

Hallgattak.

— Az emberhez nyuljatok hozzá!

Megkevert tüzeket vittek be magukkal a terembe. Almok áporodtak a levegőben.

Az elgyűrt feji emberek értelmetlenül hápogtak. Valakinek kitararodzott az eszéből.

— Maga az? — rátapogatott, mintha megkóstolni akarná az ujjával. — Megöregedett. Kicsit megöregedett! Színtelenek és óvatosak voltak.

Rájuk mosolygott.

Egy törpe apóka előre nyújtózott:

— Ahonnan te jöttél ott most szép dolgok lehetnek... Ha nem volna kilenc gyermekem!

S a megült nyelvek fölpattantak. A szemek éltek. Jöreményhullámok. Valaki rákétás frázisokba robbant. A lámpa egészen beléjük égett.

Egy kövérré betegedett nyomdász csengővel pörlekedett az asztal fölött:

— Folytassuk, tíz óra! Folytassuk!

A kilencgyerekes hosszú elnyűtt panaszokat kócozott ki a száján.

Valaki boldogítani akarta s hozzá nyálazta a reményeit.

A kilencgyerekes megnyült:

— Az egészten én nem tudom fölérteni. Én csak egy kisiparos vagyok kérem, egy nyomorult asztalos, de a szívem az tele van s így nem lehet élni. Kilenc gyermekem van és így nem lehet élni... Látom, hogy csinálni akarnak valamit, hát én? Nekem csak azt mondják — majd jobb lesz no, majd jobb lesz! Az ilyen fajta embernek egyszer föl, egyszer le... De mondom, az én szívem is tele van, kérem!

Fejek kókadtan ölmosodtak.

A szakállas ember magába mosolyogta a fölriadt asztalost. Lámpások voltak a szavaiban s az arcán rajta volt a szíve. Hozzányult a megértésével, hogy zengjen.

S az tovább orgonált a világért.

Aztán segített neki:

— Másképp kell csinálni a dolgokat, mert rosszul csináljátok. A világot nem megjavítani kell, hanem megváltani. Nézzetek azok felé! Ne vészharangok akarjatok lenni, hanem a vészhangok oka.

— Tűz! — mondta. — Maga a tűz:

Az asztalos kilenc fiatal szájjal:

— Forradalom!

A terem lármásan összezsongott.

— Forradalom!

— Uristen, kinek kell az itt!

— Forradalom!!

A nyomdász kövéren kongatott:

— Hiszen a pártadót se fizetik!

A láрма döglötten széttöredezett. Hallgatta őket, de nem volt kíváncsi arra, amit mondanak. A tenyerében voltak. Egészen lefoggottan beszélt hozzájuk, mint a gyerekekhez, kapukat nyitott előttük és vezette őket a fehér utakon, mint a gyerekeket.

— Pénz? Ők gondoltak rátok is. Van talán köztetek és köztük különbség?

A meglódult emberek magukhoz koszorúzták.

— Pénz! — kukoritotta valaki. — S holnapról új munka!

Gyűrött kék lepedők betakarták a kétségeket.

— Dolgozni! Dolgozni!

Senki se jaldult, föl és senki se harapott a másikba.

Az asztalos örömosen:

— Becsukom a spalétákat!

Valakinek könyörgésbe esordult a kedve.

— Mesélj valamit örölük!

Mindenkit elöntött a szeretet.

Az ablakdeszkák pedig ráfeküdtek az utcára.

III.

Elutazott. És ezen a napon elé feküdtek az utak.

Ezen a napon tükrök álltak föl a fejében.

Este bement a pártba; már várták. Leadta a pénzt és az üzeneteket. Figyelt. At akart látni túl a bürokratikus formákon, mennyi a vér ezekben az emberekben? Alig akad közéjük egy pillanat, hogy elé függönyözzön.

A terem pózokat és gesztusokat liheg.

Vitázók. Acsorgók. Gépirólányok.

Az ajtók ismeretlen alakokat szellőztek.

A szakállas ember oldalt, egy asztal mellett ült. Óróluk beszélt. Régi barátok ráragadtak. Kérdések és feleletek rajzesuroztak körülötte.

Teregette az eszét. Valaki a pártszabályokat deklamálta.

Egy diák nekivörösödött az istennek:

— A vallást köllene megfojtani! A teológia helyébe a természetfilozófiát és megértjük a társadalom életét.

Megyulladt fejek ködök alatt pislogtak.

Az elnök kinyitotta a hírességét:

— Iskolás bombaszt!

Egy madárorru tovább szajkózta:

— Marx, azt mondja: Minden a gazdasági rend függvénye!

Megpróbálta összemosni a közjük esett tereket. Idegenségek ágaskodtak. A lázadás vasfogai harapták ezeket az embereket. Ha hozzájuk nyult, beleestek a káoszba. Csak lassan. A szervezettségüket rosszesikósan igának hordták magukon; kifejteti a külső törvényből, a lázongó páriáktól elvezetve őket a forradalmas emberhez, aki maga a törvény.

Valami nagy kerülővel:

— Ti csak a dolgok formáit látjátok. A dolgok lényegéig kell beleszeretni magunkat az életbe.

Az elnökből kiröfögött a nevetés:

— A töke! A töke! Szét köll zúzni! Ez a lényeg. Ők talán nem ezt csinálják?!

Egy lány kapaszkodott át a ködökön.

— De mondd meg nekem, mit érsz vele, ha fellázítottad a tömeget a töke ellen? S ha ledöntenék, megtudnának nélküle élni? Vagy te talán igen? Meg tudnál élni az anyád nélkül, a feleséged nélkül, a gyerekeid nélkül?

Olyan volt, mintha egy különös fa nőtt volna ki az asztal fölött.

— Ők nem az emberek nyomoruságára építettek!

A szakállas ember:

— Mert az csak lázadás lett volna! S a lázadók hányszor megtagadták már a lázadást.

A szavak fölparazslottak. Mindenki dominált. A kihagyott frázisok, mint valami veremben. szétloccsantak benne. A lány felé próbálkozott:

— Benned már felpislog az igazság!

— Te Onnan jöttél?

— Onnan!

— Mit találhatsz te nálunk.

Együtt mentek bele az éjszakába.

— Nehéz lesz velük dolgozni — mondta az ember.

— De már a mieink!... Te irodába jársz?

A lány közéről:

— Festek!

Üres tenyéren kuporgott a város. A járda csengett a talpuk alatt. Üresség ásitott. A csillagok fényt remegtek sugártalanul.

A lány áradozott a mozgalomról:

— Ti, akik ott voltatok, milyen érdemes lehet nektek az élet!

Az ember a holnapokra gondolt. Nagy szeméit néha ráfedkezte a lánynya. Első ember, akit itt magához érzett. Husz éves, nem szép, de valami sugárzó jó-ságot ringat a testében. Tipus. Egyszeri, tompa szavakat küldött hozzá s azok most kibeszélték a lelkét.

Fiakkerek esámpáskodtak feléjük az állomásról. Ablakok ezüstlöttek. A villamossinek meredten keresztül-futottak egy posztoló rendőron. Valahol messze, egy véresszemű lámpa fönt ült az ég hajlatán.

*

— Találkoztunk — mondta a leány váratlanul. — Az utak esodálatosan összeszaladnak a megjelölt vándorokkal.

Az ember mosolygott:

— És ki tudja mivégre?

— Nem kérdezhettek. Nekünk már felelünk köll. Mikor elváltak, az ember azt mondta:

— Örülök neked, mert hiszel. Olyan kevesen lehetünk itt. Érzem szükségünk lesz egymásra. Fáradtan ért haza.

Nagy elszomorodások ültek a fejében. Ez sokszor rájött.

És ez volt alaptónusa az életének.

És nincs ut kifelé.

Mint valamikor a gyerekek között, úgy áll most az emberek között. Minden csak gesztus körülötte. Pedig tudja, ez kevés.

És tovább cepelik a napok s fájdalmas arcával mindennap átfolyik rajta a világ. Nyugalom?! Nincs ki-mondott célja, amit a hidon túl elérhet. A végtelen dimenziókat éli s azért van szüksége ezekre az összesordázott emberekre, hogy beléjük szeresse önmagát.

Ki látja ezt benne?

Órák jártak el fölötte, lámpások nélkül.

A szálloda éjszakásan lihegett körülötte.

Valahol bizonyosságok léptek az utak keresztfjére. Csillagok reményt csillogtak.

Mély jászolok előtt kérődztek a kéklelkű barmok.

Almosodott és örömök sarjadtak benne, mikor lefeküdt.

Az ijesztő víziók gazdátlanul elesavaroztak.

Tiszta kamaszos szemekkel nyújtózott bele a reggelbe.

A város fölött csordákban usztak a felhők.

Az üzletek sárga címtáblákat ordítottak.

Föhlivalkodott kürtök szomorúságot támogattak.

Lendületek erdőt zúgtak a füleibe.

Mintha hazatalált volna. Fördött a meggyült utcákban. Új ember. Hiába minden, boldog tavaszok fiatalodnak ki a véréből.

A pártban gazdagon szólt, mint a vihar.

Rásulyosultak és nem értették.

Új hírek Prágából. Münchenből.

Magyarozott. Betűk máglyásodtak az asztalok fölött. S egy elképzelt kútból bizakodást ittak az emberek.

— Érzitek, hogy egy rész vagyunk az erőből, ami most átnyalábolja a világot?

A titkárok proklamációt verítékeztek össze a fegyvergyáriakhoz.

Vérmenesen belelopta magát. Ki küldte el hozzájuk idáig a szívét? Nem a szegénységüket, hanem az ismeretlen erejüket kell nekik megmutatni. S a testvéres szavak fáklját gyújtottak a papíron.

— Ne politikusokat ügyeskedjetez belőlük. Hitessétek el velük, hogy erős, egészséges emberek!

Minden szálát iparkodott magához esomózni. Az iram viharos volt, horgonyozta, ami horgonyozható. Így minden csak gesztus a felszínen. Ezek a politikát kívánták meg. *Azok ott* a politikusokban is megutálták a politikát.

Az elnökkel egyszer az ujságok között:

— Mi lesz veletek, ha egyszer kezetekbe adják a gyeplőt? Megértesz? Atveszitek és tovább hajszoljátok majd benne a világot!

A husosfejű ember elbambult:

— Hát mit akarsz, ha nem a hatalmat átvenni?

— A hatalmat megdönteni az erővel! Az új társadalom esakis az erő testvérszervezete lehet.

— Szavak! Szavak! Kár, hogy nem papnak álltál be!

— Ti már azok vagytok. De korán jöttetek! Ne új törvényekért dolgozzatok, hanem az új emberért. Marx meglátta a mai rend konstrukcióját és következteti: ez

a társadalom megérett az összedöntésre. De mit jelent az marxistának lenni, ha az új társadalomért akarunk dolgozni? Jöhettek majd, ha ezt a gazdasági rendet át kell szervezni, bizonyos azonban, hogy előbb azoknak kell jönniök, akik az új gazdasági rendet feltétlen megkivánták. Mert előbb van meg az új dolgok erőlehetősége és csak azután a rendszer praktikuma.

A másik egérutakat spekulált össze.

Megint beleestek a mindennapiságba.

Azt mondta:

— De teljesen nem tudjátok formulákba zárni az embert. Ti a gyomrát vaditjátok s benne megszületik az egyetemes hit.

Főlesavart kanóccal élt és körülötte lecsurogtak a horizontok. A napok esodákat vajudtak, konyhós, kicsi életek belelavináztak a világba.

A megpiszkált város fölhányta a bajait. Utcákon csomókba torlódott a fájdalom. A spekulánsok rotációsai jóslatokat üvöltöttek bele az újságokba.

Egy vasfejtő politikus távszónoklatokat rendezett a vidéken.

— Ki vállalja a felelősséget?!

Az eldugott menhelyeken pedig szentekké lovalták magukat a rokkantak.

Tovább! Tovább!

Most már látszóttak a lehetőségek. Az erők szálait rendezte alulról fölfelé, fölülről lefelé. Egy pupos diák egész az oldalához nőtt. Belőle is magát beszéltette. A tömegek új, fanatikus ígéren éltek s a szemek könnyedták, mint valami nagy elátkozott kapuk.

Valahol a harcot magyarázta s az emberek így orgonáltak az esze alatt:

— Testvérek vagyunk!

A diák összepósta a tereket.

Ujak jöttek a semmiből és megint újabbak.

— Emberek! — mondta nekik. — Emberek!

Vörös akarathalók feslettek belőle s egész életével szétfolyt ebben a hálóban.

Egy este összetalálkozott a festőlánnyal.

— Sokszor gondoltam rád és nem láttalak sehol.

A leány nevette a szemeit:

— Dolgoztam!

— Tudod-e azóta mind felénk nyílnak ki a gyárak kapui?

Fiatalkarján elindította a lányt.

Arany szállagosodott ki a száján.

És barlangok ásitottak föl a szeméből.

IV.

Napok kék sátrakat dideregtek.

Indulatok lobogtak.

Rikkancok vörös betűtranszporensüket üvöltöttek:

— Politikai gyilkosság Berlimben!

Az utcák hiszterikusan felesuklottak:

— Liebknecht, Luxemburg megöletése!!

Sárga házakból kinyelvezett a rémület:

— Gazemberek! Gazemberek! Gazemberek!

S ekkor egy tükörben mindenki meglátta a mását. Elérkezett a kenyértörés órája. Hivatalokban döglődött a magas góg s a munka fölött esomóba keseredtek a fekete öklök.

Némelyek egy új csillag kibukkanását várták a nappali égen.

De semmi. Csak a vér lett lávásabb a bárgyuk ereiben s a politikusok arcáról leesett a lárva.

A világ szíve fölbolondult hozzá a szobába. Olyan volt, mint egy telezsufolt templom. Érezte a halált s a gondolatai beleszakadtak az ismeretlenségbe.

A pupos diák megeibálta a hangjával!

— Várnak rád az emberek! — énekelte — A központ előtt várnak rád az emberek!!

Az eső nagy esőpekben esett.

S a város tüzeket vajudott a szürke pocsolyákban.

Egy kiszáradt fa mindenekfölött az égre karmolta sziluetjét.

A kétségbeesés órája volt ez.

De ők csak mentek. A szakállas ember, a pupos meg két kovács, akiknek tiszta volt az arca a munka nélküliségtől.

At a szomorúságon.

At az eleven haragon.

At a fekete kétségbeesésen.

S a didergő embernyáj maga fölé örülte, mint a vágyteljes napot.

A redakció ablakából nyármeleget szónokolt nekik szinte trombitákon.

— Szét a városba, testvérek! A terekre és körutakra! Teregessétek ki halottaink lelkét, akik a harc vitorlái voltak!

Az esőben és szélben seregek esikorogtak át a városon. Ének. Kifent kiáltások az égig. Sáros rongygulyák gyászoltak át a körutakon.

— Élni akarunk! Élni akarunk!

Az üzletek féltékenyen sötétre kapták a szemüket. Paloták előtt csupabajusz fegyveresek posztoltak a dühükön.

S a tömeg ide-oda kigyósodott. Akik elől esavargogtak, kiázott zászlókat szurtak bele a délután hasába s valamennyiök fölött nagy vörös kömnyeket sirtak az areképes táblák.

A házak pedig öntögették a nekimerészkedőket.

A földagadt tereken fanatikus legények szónokoltak a tribünökről.

Néha egy asszony földobta a tüdejét:

— Forradalom!

A leomló drapériákat aztán megpontozta a tűz.

A rendőrök! A puska! A vér!

A rémület szája harsonzott az estében.

Az asszonyok az anyaságukat visitották és mindenkin átszaladt a halálfélelem.

A százluku bérkaszányák megszámlálatlanul estukták magukba az embereket.

— Mit várunk még?

— Mikor?

— Hogyan lesz?

És ő újra szétöntötte a tüzet. Mint a szeizmográf reagált az eseményekre. Megörvosolhatatlan vörös lázak hányták ki Európa testét és ő rajta tartotta a kezét a lüktető ereken.

Azt mondta a pupos diáknak:

— Gazdagodnak a dolgok. De vigyázat! Hol vannak még a hivatalok, a kaszányák, az iskolák, az iskolák!

Új, óvatos csatornák indultak el a pártból.

Csontos holdfalókban fejfájóskodott a nyárspolgár. Éhes fullajtárok nyálaztak a hatalom felé.

A szakállas ember pedig fáradhatatlanságot ker-
tészkedett a kevesek fejébe. És ezek a fanatikusok min-
denütt ott voltak. A város ragyogtatta a pávaságát s
lent valahol alagutakat dolgoztak a husába.

A rend szobrot játszott a vakoknak.

De itt is, ott is kinyíltak a sebek.

Valamelyik faluban a szolgák vörös zászlóval in-
dultak el a körmenethen.

Az iskolákban proklamációk uszkáltak a padok
alatt.

A bányavidékekről féltéssel futottak vissza a
vonatok.

S egy napon az ujságok homlokukra ordították a
bolondító ember nevét. Mindenki vele birkózott. Erte és
ellene. Belőle pedig patagzottak az erők:

— Tovább! Tovább!

Néha elcsodálkozott kulisszák nélkül. Egy percig.
Aztán beteregette magát a hónapokkal.

A festőlány vörös lilomokat mesélt neki a gyü-
lések után.

S ő így nyitódott föl:

— Volt egyszer egy subás szolgánk, ha ránézett
az ember, mindig ugyanaz a különös íz jött föl a szá-
jába, éppen, mintha mézes kalásot szopogattunk volna.
Ugy hívtuk, hogy Czukor János. S egyszer ez a jó
cukoreMBER megbolondult a pálinkától s ekkor agyon-
fejszette a nagyhasu feleségét. A mi ajtónkon is döngé-
zett a fejszével, de amikor a esendőrök érte jöttek, gör-
csösen az apám elé vetette magát:

— Gazda uram! — szinte térdénállva vergődött
ki belőle a bögés. — Gazda uram, az isten megáldja!
— Nem volt rajta suba s a vászoningén, gatyáján suj-
tásokat cifrázott a fekete vör.

A lány simogatta a meleg szavaival.

— Ez a János sokszor visszasír hozzám... Olyan
mind egyformák az emberek.

És megint új forduló, új lázakkal.

— Az iskolák?

A husosfejű elnökre rálöttyedt a bőr:

— Hát ki bírja ki ezt a hajszát?!

A madárórú:

— Igen! Játszani akarsz a tömeggel. Akkor nem
ismered a mozgalmat!!

Mosolygott!

— Le kell fogni! Ezek még csak játszanak. A
tömeg?! Nem akarom, hogy megcsapoltassa magát...
artetek.

— Komédia!

— S azt akarjátok, hogy vér csurogjon belőle! Ma
még csak véres komédia lenne.

Az egyik titkár a kormányzó beszédét tájékozta
föl az ujságból:

— Géppuskákat küld ellenünk! — azt mondja. —
Nincs időnk! Vagy ők, vagy mi!

Rájuk tenyerelt az emlékeivel.

Földühödött plakátok haraptak bele a reggelbe.

Kiesempészett akták tüskéket fiadzottak a gyá-
rakban.

A párt előtt fegyverbe igazultak a fanatikusok.

S a város színe sirta a siralmaikat.

Hazahívták.

És az apja ki akarta ejteni a szemeiből.

De az utak könyörtelenül átvágták egymást. Tör-

vények szétejtették a csomóikat. Az ellentétek könyörte-
lenül egymásnak készültek mindenütt.

A kis város nyöszörgött a bizonytalanságban.

— Mit csináljunk? — kérdezték az öccsei.

Máma vagy holnap... már nem lehet tovább visszatár-
tani őket.

Mindenki felé bátorította a szemeit.

S a nagy hinta ide-oda játszott az országban.

A pupos diák egyszer lehozta hozzá a szívét:

— A gyárakban szabotálnak és a diákok nem
akarnak bemenni a hittanórákra.

Csöndesen, mintha sakkáblán játszana:

— Mindenki maradjon a helyén. Csakha kemé-
nyek lesztek. Hányan alszanak még nyugodtan az
eszükön!

Estétként nehéz, keserű alakok usztak felé a
kunyhókból.

Az egylet ámulásokat élt, mint a gazdag bazárok.

S a kilencegyerekes asztalos orgonált:

— Holnap miénk lesz a világ vagy holnap meg-
halunk!

Rongyai sirtak s a két bunkós keze röpködött,
mint a galambok.

A forró terem hajósan ringatózott:

— Holnap miénk lesz a világ.

A havas földeken így terebélyesedett az új hit. De
valahol megnyíltak az igénytelenség esatornái s valahol
átkokat remegtek föl a jóllakottak.

A szakállas ember bélyegesen köszált.

A megszedült metropolisz ide háborogta a tirádáit.

Mindenki forrott és mindenki vacogott.

Az anyjából szakadatlanul lamentált a szomorúság:

— Ó, mit hoztál magaddal gyerelem! Uristen!
Uristen! En érzem, hogy semmi jó vége nem lesz a te
utadnak.

Az egész családon átviharzottak a perecek.

A legfiatalabb szónokolt:

— Nem érthetjük meg egymást! Ti szépen élhet-
tetek a magatok módján, de a mi utunkat ki áll-
hatná el?!

Az apa félrelökte a tányérját:

— Legalább az öccseidet hagyta volna!

Mintha a mellét hasította volna föl. Járt föl-alá
az asztal előtt. Sovány, öreg vállai lefolytak a tehetet-
lenségbe.

— Szemetet köpködnék utánad a vakok is!

S másnap, ahogy hármában végimentek a váro-
son, az üzletajtókból rájuk rőfögtek a farkasfogú zsidók:

— Rablóbanda!

Az asszonyok vitriolt köptek eléjük a kövezetre.

S a templomokban ekkor láncot és bitófát predi-
kált a pap.

Mintha vermeteket loptak volna eléjük az órák.

Csak az asztalos takargatta rájuk a szívét és test-
vérei, akiknek már alig fujtatott a tüdejük.

S a szakállas ember csak gyujtogatta az időt.

Fülleibe már nem fért bele az anyja sírása.

S mintha kerülték volna egymást az apjával. Es-
ténként összefáradtak a lámpa alatt, de csak néha
estek bele egymás szemébe s mint az ellenségek.

És az egyik ilyen este ravatalosan összeroskadt a szoba.

Valaki, csak egy egyszerű suszter még azt mondta
az egyetlenben:

— Győznünk kell, mert megváltani akarjuk az embert, mint hajdanában a nazareti ácslegény!

Kint betakarózdott a hold.

Utak elbujtak az uttalanságba.

S valamelyik kapualjból kiröpült a halál.

Az éjszaka zengte:

— Gyujtogatók!

Es újra:

— Dögölni! Dögölni! Dögölni!

Valaki, mintha a fogai között ropogtatná a esődet.

S a középső testvér ekkor felsírt:

— Meghalok!

Futni akart, de összecsesavartak a lábai:

— Ha meghalok . . .

Még egyszer a puskák.

— Az én térdem is — hörögte a szakállas ember.

— Eltaláltak!

Megriadt fejeket dugtak ki a házak.

Sípolás.

Valaki eszelősen kiabálta:

— Futnak. Tolvajok. Futnak!

A két testvér húzta magával a nehéz harmadikat.

Halott lábai síneket szántottak a hóba.

V.

Az ágy aláatosan dagadt alatta és babusgatta a fájásait. Fejében dolgozott a láz. Néha fordult vele a szoba és hintált, mint valami elszabadult bárka.

A cseléd feketebabos ruhában és imádságosan tipegett körülötte:

— Az orvos megint elgyűn. Az orvos jót mondott.

A betegnek egy régi borjas tehenük emelkedett föl az eszébe. Emlékezett a vizes, nagy szemekre s mikor a lány ránézett, lázárósan alá adta magát a meleg tenyerei alá.

— Maga a szeretet — mondta. — S valaki jeget sir ebben a házban!

A esőnd hurokat rakott a falakra.

Kint fantasztikus meséken kérődzött a város.

— Ó szakrament! Mivel érdemeltük ezt ki! Ó szakrament!

Az apja kétségbeesése nyöszörgött át hozzá a másik szobából.

Létrás emberek fekete drapériákat haboztak föl az ajtókra.

Percetek reménytelenséget kiabáltak.

A szögező kalapácsok bele kopácsoltak egészen az átlukasztott esontjáig.

Sikolytások kapaszkodtak a nyelvére, de lenyelte őket.

És megint a másik szobából:

— Látod?! Látod?!!

Az anyja könyörgött a fájdalmai alól.

Az ember bolondul mélyebbre zuholta:

— Én nem ismerem! Én nem akarok gyilkosokat ismerni!

Az öccse fejszézett a nyelvével:

— Te! Te! Gyilkolod a halottat és a beteget . . .

Kinek vétettek? Mit akarunk mi?

Valaki síma idegen:

— Kérem a megboldogultért . . .

A gyász fekete istenszájjal megette a tusakodó erőt.

Csak a százszerű cseléd dominált.

A harangok kék nótákat énekeltek s a betakart utakon elindult a kivánsóság.

Az ablakokra valaki néha rátette a téglaszini arcát.

Egy ezüstös szekér átzökent a kapuküszöbön.

S a fájdalmas ember tudta:

Az utolsó szobában ravatalosan fekszik a halott.

Meleg tömjénfüst gyapjazott föl a délutánba.

Eldugott fészkekben emlékeket sirtak, akiknek még fájni tudott a szívük.

Különbien mindent letörültek a táblákról.

Mikor a szekér megindult, az anyából még egyszer kihasadott a reménytelenség:

— Fiam! Drága, legszebb fiam!

Aztán csak a szél furulyázott kitértással.

Az ezüst szekér uszott az ezüst utakon.

Kiverten és őrizetten.

Mert valaki kutyafejű tegnap kidoboltatta a statáriumot. A házak becsukták a szeméiket. Utcás gyerekek ágy alá bujtak a falovaikkal.

Hat szuronyos esendőrt taposott a szekér mellett.

Áztán egy vaksi kocsiban csak az apa és az anya.

Főnt a kék odvasságban kerítőt játszottak a harangok.

De ha embert ásitottak föl a házak, hat szurony hegyéről rájesztett a halál.

Igy még nem temetett a város.

Valami láthatatlan marok titkokkal funerált az űrben.

S messze a jodoformos ágyon az igazsághoz békült a két testvér.

— Elvitték tőlünk!

De megint közéjük testesedett a esőnd.

Valahonnan az őrizetlen kertek alól föllopta magát az asztalos. Jámbor szeméből kikancsított a kilenc gyereke:

— De mi lesz velünk, ha te is elmész?

A leszakadt este eltemette a kétségeket.

Jóságok világitottak.

A szakállas ember elfelejtette a kinját:

— Már nincs messze! Előbb megérik, mint az első gyümölcsök.

— Csak harcolni! Harcolni!

Az asztalos egészen beleveszett:

— Ha kell, én fegyvert fogok érte kilenced magammal.

Aztán kicsuklottak a szavai. Eltévedt esillagok vándoroltak a magasban.

Csomós kezeit rátapogatta a halántékára, de nem bírta tovább:

— Egyszer szeretném őket megmutatni. Mert látjátok, én csak egy féreg vagyok, de ők, látnátok őket, ők már különbek lesznek az apjuknál . . . Én vagyok az apjuk, de így van, ma még egy falat kenyeret se tudtam nekik adni.

— Pénzt? . . .

Mintha megszurták volna:

— Mi? Pénzt?

A szakállas ember mosolygott.

— Én nem akarom, hogy megalázzatok!

A levegő ölnöt súlyosult fölöttük.

— Az éheseknek enni kell, ez a legigazabb törvény.

És hiába minden.
A kitátott kapu alatt fölforlódott az idegen erő.
S egy óra múlva a rikkanások száján kiordított a diadal.

A körutakon megvadult rendőrök szaronyhegygel piszkálták a rongyosokat.

Mindenki elrémült s csak az otrumba zöld kocsik vándoroltak a börtönök felé.

Földet és eget raktak zsebre a gazdagok.

S a szakállas ember ekkor sími tudott volna a magas szobában. De megbotlott a nyelve s azt mondta:

— Mégis!... Mégis mi nevetünk utoljára!

A halálos esőnd azonban ettől sem oszlott szét a boltozat alatt. A fekete végzet feült a tornyokra. S napokig senki sem tudta, hogy honnan kezdje a dolgát.

A poliikusok hármassal kokárdákkal sütkéreztek a körutakon.

De már ez sem volt az igazi játék.

Az elfogottak legendákat sóhajtottak a gyárak felé. Érezni lehetett a változás szelét. A tavasz pedig harmatozott a mezőkön.

S valaki láthatatlanul ekkor egy veszedelmes pont felé kezdte göngyölni a külvárosokat.

Es a szakállas ember azt mondta:

— Még nem érkezett el az óra s ezért nagyon szomorú vagyok! De meg kell enni őket, különben ők esznek meg minket.

A levegő terhessé sűrűsödött. Idegbeteg asszonyok valami tragédiák előszót érezték. Kiszáradt gébék ropant drágaságtornyokba csengtek az állomások felé. S a reménykedés szárszínjére leselkedett ki a mindenféle ablakokon.

Szörös szívűek a miniszterektől várták a megváltást.

De az utolsó pont ott is mindenki elvesztette a fejét. A tapétás falakról lebógtak a birkaábrázatu ösök, rengeteg termék öblgették a tehetetlenséget.

A leggerinette több még bolondította magát az ötleteivel.

— Akasztófát nekik! En mondom, akasztófát minden kapu elé!

De bárkás autóikon elindultak a vörösre ijedt futárok. Mert a gyárakban letették a szerszámot.

Mert a hivatalokban elsüllyesztették a ~~vészomjas~~ aktákat.

Mert a tantermekben fegyvereket mutogattak a diákok.

A nap sodrásokban evezett a kupolákon.

Aztán eldült a kocka, mintha mindennek ez lenne a rendje.

Börtönök udvarán szabadságot vetett a fogatlan száju ügyész:

— Uraim! Elvtársaim én hirdetem először: önök most az istenek útjára indulnak el ezek közül a szomorú falak közül!

Valaki eszelősen felröhögte magát a firmamentumig. Utcák panorámásan kinyíltak előttük s a házak szomorú homlokára folszaladtak a zászlók.

— Énekeljünk testvérek!

A megvert fejű elnök mániásan vezérkedett:

— A parlament felé! A parlament felé!

Ezen az órán az egyenes és görbe kibonthatlanu összemosakodott.

Fölríadt kérdések nyilaztak mindenünne.

A leggazdagabb zsidó egész pohár mérget ivott meg pezsgő helyett.

Egy aranyhajú dáma gyalázatot szült a menyeeze alatt.

S voltak, akiknek víz futott a szemükre s többet sem tudtak egyenesen meglátni.

De mindez csakugy elmerült a semmiben.

Mert a dalárdák füzet és vihart énekeltek.

És a tömeg csak ment, hőmpölygött.

Mintha önmagából szaporodott volna.

Örömök tengert harsogtak.

A vonagló estén átszurtek az ezüst lámpák.

(Folyt. köv.)

Kassák Lajos

TARTALOM: *Bortnyik Sándor:* Eredeti linoleummetszet / *Kudlak Lajos:* Kitzsított. Képmutatás. Forradalom. Örült / *Kassák Lajos:* Levél a magyarországi ifjúságokhoz / *Barta Sándor:* Humanista / *Wári Erzsé:* Próza: 15 / *Kultsár Miklós:* Szabadulás / *D. D.:* Óda egy szerecsenyfiúhoz / *Hercz György:* Barta Sándor / *Kassák Lajos:* 1919 Éposz / Propaganda.

PROPAGANDA

Magyarországon a gyökeres társadalmi változást hirdető pártokkal együtt előlünk is felszakgatták az összeszínket.

Olvasóinktól és barátainktól éppen ezért most *kihangsúlyozott támogatást* kérünk. Anyagilag és erkölcsileg.

És pedig: Lapalapot létesítettünk. Mindenki adjon tehetsége szerint.

Új előfizetést nyitottunk: egy negyedévre 30, félévre 60, egész évre 100 korona. Cseh-Szlovákiában 15, 30, illetve 50 cseh korona.

Folytatjuk pártoló-tagsági jegyeink kiadását: egész évre 200 K, illetve 100 cseh korona.

Wien, 1920.

A magyarországi aktivisták

Megjelenés dátuma 1920 június 1. — A lap minden cikkéért a szerző felel.

Felelős szerkesztő és kiadó: **FRITZ BRÜGEL** — Helyettes szerkesztők: **UITZ BÉLA** és **BARTA SÁNDOR**
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Wien, IX., Canisiusgasse 8—10

Nyomatott Joham N. Vernay A. G. nyomdájában.

A meggyomorgatott ember elfalazta magát a szégyenével.

Aztán maguk közé élték, akít ugylátszott, hogy elitt az ezüstös szekér.

— Az asztalos együgyűen a szívét mutogatta.

— Ereztünk halt meg. És mi mit csinálunk? Alszunk és esztünk. Csak alszunk, esztünk, mint a barmok!

Mintha kuthól beszélne, s mikor elment, azt mondta:

— Majd meglátjátok, hogy én se vagyok kétszínű ember!

Vörös, véghetetlen szallagokat huzott ki magával az éjszakába.

— Olyan, mint egy primitív hangszer, csak hozzá kell érni és aranylegendákat beszél a szája.

Valahonnan éles puskalövés füttyült el idáig.

Csend.

A másik szobában most hosszú lépésekbe zökkent az apa.

Eltört szavak estek át néha.

Néha messzebb edényeket ütött össze a eseléd.

Aztán átbátorkodott az anyjuk.

Késélti arca alig világított ki a fekete selymekből.

A lámpa tésztáns szétgyurta a tereket.

— Volt lázad?

Hallgattak.

Egy fölmelegedett légy rajeszurozott az asztalon.

Mind a hárman egy dologra gondoltak, de tétova szemekben lefordultak a tükrök.

A legfiatalabb bolondul rácsapott a légyre.

A másik csöndesen:

— Bolondság, — legyintett, — Bolondság.

A kimondhatatlan kapaszkodott a nyelvükre. Mintha semmi között se lenne egymáshoz és mégis, mintha egy idővel lélekzenének.

Angyalok boronáltak a levegőben.

Ha eligazítanák őket egymáshoz!

Az anyából felsikított a rémület:

— Az ablak! Valaki benézett az ablakon!!

Egy meggyulladt fej elsüllyedt az üveg mögött.

— Eljöttek értem!

Az anya vonaglott a könnyei alatt:

— Nem! Nem adlak! Én szeretlek! Én téged is szeretlek!!

Aztán csöndben, a szagos ágyat a szoba másik oldalára huzták.

Az elvadult kamasz asztalra tette a revolverét:

— Ha gyilkolni akarnak!

Aztán napokig semmi. Csak a bizonytalanságok processzióztak. Az öccse eljárt hazulról, az asztalos forró, megpuffadt hírekkel lopta be magát a házba.

Dugdossott levelek sirályosan röpültek szét az állomásról.

— Aranytál van a tenyereinken, vigyázzatok!

S egyik este mankóival átvitte magát a küszöbön.

Kapuk maradtak nyitva utána és kapuk nyitódtak ki előtte.

Az éjjeli vonat füttyösen dohogott át a mezők fölött.

Allomások, amik terveket idéztek meg benne. S látta: efterült puszták fölött bálvány szemmel silbakolt a hold.

Nagy világosságkapuk szárnyazták föl a horizonton.

S ő egész terhes életével vitte magát a szédülő városba. Tudta: csak az egyetlen lány van és örömeiket nevetett a reggelbe.

Zengő, fiatal életet kanalaztak föl belőle az órák.

— Ottóha vagy és minden úgy lesz, ahogyan te akarod — mondta neki a lány és féltette a mankóit.

Felgyült gondolatok kinyitották a szárnyaikat.

— Ember! Ember!

A pupos diák magára vette a postát. Megtaposott utak szerelmesen utána göngyölödtek erre-arra s a fáradhatatlan ember vasfogu csomókra kötözte az egész hálót. Tűzekkel volt viselés a február. Tökfejű imokok vigyázatlanul kinyitották a derekukat és a gyarak magasabbra zászlózták az akaratot.

Mindenki készült valami nagy leszámolásra.

Az anyáskodó lány szinte virágozott a szakállas ember körül:

— Gondoltál-e rá? A huszadik század embere előttünk és bennünk érkezett az etikához.

Az ember mosolygott:

— Nem tudom érkezett-e, de az egyenes utak hozzá vezetnek.

És egyszer egy félszemű katona:

— Most fizetést veszünk, hogy véreztünk!

A telhetetlenek ekkor már kóstolgatták a győzelem ízét.

Az elhyütt asszonyok töprengés nélkül átmázolták az arcukat.

Tavaszi hirtelen tavaszodott.

A munkástanácsok hajnalig állászkodtak. Senki se sirt és senkire hagyott el a bátorság s a vakok fölött igéretetek esőztek.

A fanatikusok terhesek voltak az időtől.

Ki ne tudta volna, hogy az isten fog a földre jönni?

Voltak, akik egy végtelent akartak aludni a fáradságukkal.

S akik nevetni tudtak, azok nevettek a nappal.

Mert akkor már igazán tavaszodott.

Mindenki csak az első testvéri kiáltásra várt.

És egyszerre jaj lett a legszegényebbeknek, mert megint összezavarodtak a vizek.

A parlamentből valaki álnokul lenyújtotta a karjait.

— Mit tegyünk? Mit tegyünk?

A szakállas ember mankózott a szobában. Érezte, hogy minden elveszik s forró száján kiivöltött a gyűlölet:

— Hahni! A ti jussotok a barrikádokon van! Inkább meghalni.

A lehasznált emberek kinyitották a lelküket, mint valami ezüsthangkamrát:

— Testvéreinkért!

A párt előtt jólakott gépkutyák ugattak föl az ablakokra.

Véletlenségek szétmállottak. Akít megfertőzött az igazság, az önkénytelenül beleugrott a kaoszba. S az utca két végén feltorlódtak az ámulat.

Valaki a szeretet ébredéséről szónokolt az erkélyen. De hirtelen a kövezetre bukfeneczett, mint egy homokzsák.

A bezsufolt termek hangyásan nyözsügtek.

Gépfegyver. Sikolytás. Kézigránát.

Egy katonaruhás legény dinamitot dobott le az ötemeletes kéményből.